TURISTIK-REKREATSION ZONALARNING IQTISODIY MAZMUNI, MOHIYATI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Abdumalikov Abdulatip Abidjanovich

Farg‘ona davlat universiteti f.f.d. (DSc), professor

Rayimjonova Zeboxon Islomjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti, Turizm va mehmondo‘stlik fakulteti magistranti

E-mail: zeborayimjonova2002@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada turistik-rekreatsion zonalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati, ularni hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o‘rni hamda shakllanish va rivojlanish xususiyatlari tadqiq etiladi. Turistik-rekreatsion zona tabiiy, tarixiy-madaniy va sog‘lomlashtirish resurslari negizida turistik xizmatlar, infratuzilma va investitsiya faoliyati bir hududda mujassamlashadigan murakkab iqtisodiy-hududiy tizim sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, statistik kuzatish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. O‘zbekiston Respublikasining turizm va maxsus iqtisodiy zonalarga oid qonunchiligi hamda 2024-yil yakunlari bo‘yicha rasmiy statistika ko‘rsatkichlari tahlil qilindi. Natijalar turistik-rekreatsion zonalarning iqtisodiy samarasi faqat turistlar oqimi bilan emas, balki hududda yaratilgan qo‘shilgan qiymat, mahalliy bandlik, kichik biznes daromadlari, investitsiyalar qaytimi va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bilan baholanishi lozimligini ko‘rsatadi. Maqolada zonalarni barqaror rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: turistik-rekreatsion zona, turizm infratuzilmasi, hududiy iqtisodiyot, investitsiya, rekreatsiya resurslari, barqaror rivojlanish, bandlik, turistik klaster.

Аннотация. В статье исследуются экономическое содержание и сущность туристско-рекреационных зон, их роль в развитии региональной экономики, а также особенности формирования и развития. Туристско-рекреационная зона рассматривается как сложная территориально-экономическая система, в которой на основе природных, историко-культурных и оздоровительных ресурсов концентрируются туристские услуги, инфраструктура и инвестиционная

деятельность. В исследовании использованы системный и сравнительный анализ, статистическое наблюдение и обобщение. Проанализированы законодательство Республики Узбекистан в сфере туризма и специальных экономических зон, а также официальные статистические показатели за 2024 год. Результаты показывают, что экономическую эффективность туристско-рекреационных зон следует оценивать не только по туристскому потоку, но и по созданной добавленной стоимости, занятости местного населения, доходам малого бизнеса, окупаемости инвестиций и рациональному использованию природных ресурсов. Разработаны практические предложения по устойчивому развитию таких зон.

Ключевые слова: туристско-рекреационная зона, туристская инфраструктура, региональная экономика, инвестиции, рекреационные ресурсы, устойчивое развитие, занятость, туристский кластер.

Abstract. This article examines the economic content and essence of tourist-recreational zones, their role in regional economic development, and the specific features of their formation and growth. A tourist-recreational zone is interpreted as a complex territorial economic system in which tourism services, infrastructure and investment activities are concentrated around natural, historical-cultural and health-related resources. The study applies systems analysis, comparative analysis, statistical observation and synthesis. Uzbekistan’s legislation on tourism and special economic zones, together with official tourism statistics for 2024, is reviewed. The findings suggest that the economic performance of such zones should be assessed not only by visitor numbers but also by local value added, employment, small-business income, investment returns and the sustainable use of natural resources. Practical recommendations for the sustainable development of tourist-recreational zones are proposed.

Keywords: tourist-recreational zone, tourism infrastructure, regional economy, investment, recreational resources, sustainable development, employment, tourism cluster.

1. Kirish

Jahon iqtisodiyotida xizmatlar sohasi, xususan turizm, hududlarning raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va mahalliy resurslarni iqtisodiy

muomalaga kiritishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda. Turizmning hududiy xususiyati shundaki, turistik talab muayyan joydagi tabiiy landshaft, iqlim, tarixiy-madaniy meros, davolash-sog‘lomlashtirish imkoniyatlari va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasi bilan bevosita bog‘liq. Shu sababli turistik resurslarga ega hududlarni rejalashtirilgan tarzda o‘zlashtirish va ularni yagona iqtisodiy tizim sifatida boshqarish dolzarb masala hisoblanadi.

Turistik-rekreatsion zonalar turizmni hududiy tashkil etishning muhim shakli bo‘lib, ular turistlarning dam olishi, sog‘lomlashtirilishi va bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish bilan bir qatorda, hudud iqtisodiyotiga investitsiyalarni jalb etish, xizmatlar eksportini kengaytirish, mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish va infratuzilmani yaxshilash imkonini beradi. Bunday zonalarda joylashtirish, ovqatlanish, transport, savdo, ko‘ngilochar, sport, sog‘lomlashtirish va ekskursiya xizmatlari o‘zaro bog‘langan holda faoliyat yuritadi.

O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi O‘RQ-549-son “Turizm to‘g‘risida”gi Qonunida turistik zonalar muayyan chegaralarga ega bo‘lgan, turistik resurslar joylashgan va turizm industriyasini rivojlantirish hamda resurslardan oqilona foydalanish maqsadida tashkil etiladigan hudud sifatida belgilangan [1]. “Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi Qonunning 12-moddasida esa turistik-rekreatsion zona zamonaviy turistik infratuzilma obyektlarini, jumladan mehmonxona komplekslari, madaniy-sog‘lomlashtirish va savdo-ko‘ngilochar obyektlarni barpo etishga qaratilgan investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun tashkil etiladigan hudud sifatida izohlangan [2].

Maqolaning maqsadi turistik-rekreatsion zonalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyatini ochib berish, ularning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillarni tizimlashtirish hamda O‘zbekiston sharoitida samaradorlikni oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot obyekti — turistik-rekreatsion zonalar faoliyati; tadqiqot predmeti esa ushbu zonalarni shakllantirish, moliyalashtirish, boshqarish va hududiy iqtisodiy samaradorligini ta’minlash jarayonlaridir.

2. Tadqiqot metodologiyasi (methods)

Tadqiqot metodologiyasi turistik-rekreatsion zonalarni iqtisodiy, ijtimoiy, ekologik va institutsional jihatlari o‘zaro bog‘langan tizim sifatida o‘rganishga asoslandi. Tizimli

yondashuv orqali zona tarkibiga kiruvchi resurslar, infratuzilma, xizmat ko‘rsatuvchi korxonalar, davlat boshqaruvi organlari, mahalliy aholi va turistlar o‘rtasidagi aloqalar tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil yordamida qonunchilikdagi ta’riflar hamda turistik zonalarning amaliy iqtisodiy vazifalari solishtirildi.

Statistik tahlilda O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining 2024-yil yakunlari bo‘yicha “Turizm va dam olishni rivojlantirish” press-relizidagi ko‘rsatkichlardan foydalanildi. Xususan, kirish turizmi safarlari, turistik tashkilotlar faoliyati, mehmonxona va boshqa joylashtirish vositalari bo‘yicha ma’lumotlar tanlab olindi [3]. Ushbu ko‘rsatkichlar turistik-rekreatsion zonalarning umumiy bozor muhiti va infratuzilmaviy salohiyatini baholash uchun kontekst sifatida qo‘llanildi. Mazkur statistika bevosita alohida turistik-rekreatsion zonalar kesimida berilmagani sababli, ularni zonalarning to‘g‘ridan-to‘g‘ri natijasi sifatida talqin qilishdan saqlanildi.

Tadqiqotda quyidagi umumlashtiruvchi yondashuv qo‘llanildi: iqtisodiy samaradorlik — hududda yaratilgan qo‘shilgan qiymat, turistik xarajatlar, investitsiyalar rentabelligi va soliq tushumlari; ijtimoiy samaradorlik — bandlik, kasbiy malaka, mahalliy tadbirkorlar ishtiroki va aholi daromadlari; ekologik samaradorlik — suv va energiya sarfi, chiqindilarni boshqarish, tabiiy landshaft va biologik xilma-xillikni saqlash ko‘rsatkichlari orqali baholanishi lozim.

3. Natijalar (results)

3.1. Turistik-rekreatsion zonalarning iqtisodiy mazmuni va mohiyati

Turistik-rekreatsion zona — bu tabiiy, tarixiy-madaniy yoki sog‘lomlashtirish resurslari asosida turistik va rekreatsion xizmatlarni ko‘rsatish, tegishli infratuzilmani rivojlantirish hamda investitsiya loyihalarini bir hudud doirasida muvofiqlashtirish uchun ajratilgan hududiy-iqtisodiy majmuadir. Uning mohiyati faqat dam olish maskanini tashkil etish bilan cheklanmaydi. Zona hududiy mehnat taqsimotida ixtisoslashuvni kuchaytiradi, mahalliy resurslarni xizmatlar ishlab chiqarish omiliga aylantiradi va turizm bilan bog‘liq tarmoqlar o‘rtasida multiplikativ iqtisodiy aloqalarni shakllantiradi.

Iqtisodiy mazmun nuqtayi nazaridan turistik-rekreatsion zonalar bir necha funksiyani bajaradi. Birinchidan, ular investitsiyalarni jalb qilish maydoni bo‘lib, mehmonxona,

sanatoriy, dam olish maskani, transport va muhandislik kommunikatsiyalariga kapital kiritilishini rag‘batlantiradi. Ikkinchidan, xizmatlar ishlab chiqarish va sotish markazi sifatida turistlarning xarajatlarini hudud ichida ushlab qolishga xizmat qiladi. Uchinchidan, mahalliy mahsulot va xizmatlarga talab yaratadi: oziq-ovqat, hunarmandchilik, transport, gidlik, tozalash, ta’mirlash va boshqa xizmatlar turistik qiymat zanjiriga ulanadi. To‘rtinchidan, hududning investitsion va turistik imijini shakllantiradi.

Turistik-rekreatsion zonaning iqtisodiy samarasi to‘g‘ridan-to‘g‘ri va bilvosita ta’sirlar yig‘indisidan tarkib topadi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir mehmonxona, ovqatlanish, ekskursiya va ko‘ngilochar xizmatlardan olinadigan daromadlarda namoyon bo‘ladi. Bilvosita ta’sir esa ushbu korxonalarni mahsulot va xizmatlar bilan ta’minlovchi yetkazib beruvchilar faoliyati, qurilish, qishloq xo‘jaligi, savdo va transport tarmoqlaridagi iqtisodiy faollik orqali yuzaga keladi. Induksiyalangan ta’sir mahalliy aholi daromadlarining ortishi natijasida iste’mol talabining kengayishi bilan bog‘liq.

Shu bilan birga, iqtisodiy samarani faqat turistlar soni yoki yangi qurilgan obyektlar miqdori bilan o‘lchash yetarli emas. Agar turistlar xarajatlarining katta qismi hududdan tashqaridagi operatorlar yoki import mahsulotlari hisobiga chiqib ketsa, mahalliy iqtisodiyotda qoladigan qiymat past bo‘lishi mumkin. Demak, zonani rivojlantirish siyosati mahalliy yetkazib beruvchilar, oilaviy mehmon uylari, hunarmandlar, fermerlar va kichik biznes subyektlarini turistik qiymat zanjiriga kiritishga qaratilishi kerak.

3.2. Rivojlanishning asosiy xususiyatlari va omillari

Turistik-rekreatsion zonalarning rivojlanishi, avvalo, resurs salohiyati bilan belgilanadi. Tabiiy resurslarga tog‘lar, ko‘llar, daryolar, o‘rmonlar, mineral suvlar, iqlim va landshaftlar kiradi. Madaniy resurslar tarixiy obidalar, me’moriy ansambllar, an’anaviy hunarmandchilik, milliy taomlar va mahalliy urf-odatlarni qamrab oladi. Resurslarning mavjudligi zarur shart bo‘lsa-da, o‘z-o‘zidan muvaffaqiyatni kafolatlamaydi. Ularni turist uchun qulay, xavfsiz va sifatli mahsulotga aylantiruvchi infratuzilma hamda boshqaruv tizimi talab etiladi.

Ikkinchi muhim xususiyat — infratuzilmaning kompleksligi. Yo‘l va transport aloqalari, elektr energiyasi, ichimlik suvi, kanalizatsiya, internet, sanitariya, tibbiy yordam,

xavfsizlik va chiqindilarni boshqarish tizimlari bir-birini to‘ldirishi zarur. Ayrim obyektlar qurilib, umumiy infratuzilma yetarli bo‘lmasa, turistlar tajribasi pasayadi va xususiy investitsiyalarning qaytimi sekinlashadi.

Uchinchi xususiyat — mavsumiylik. Tog‘-chang‘i, plyaj, ziyorat, ekoturizm yoki sog‘lomlashtirish yo‘nalishlari turli mavsumlarda talabga ega bo‘ladi. Mavsumiylik korxonalarning quvvatidan to‘liq foydalanmaslik, vaqtinchalik bandlik va pul oqimlarining notekisligiga olib kelishi mumkin. Buni yumshatish uchun yil davomida faoliyat yuritadigan xizmatlar, konferensiya va ta’lim turizmi, gastronomik tadbirlar, sog‘lomlashtirish dasturlari hamda mavsumdan tashqari maxsus takliflar ishlab chiqilishi lozim.

To‘rtinchi xususiyat — hududiy ixtisoslashuv va klasterlashuv. Zona ichidagi mehmonxonalar, restoranlar, transport korxonalari, tur operatorlar, gidlar, hunarmandlar va mahalliy ishlab chiqaruvchilar o‘zaro hamkorlik qilganda yagona turistik mahsulot yuzaga keladi. Bunda raqobat bilan birga kooperatsiya ham muhim: umumiy marketing, yagona axborot platformasi, xizmat sifati standartlari va kadrlar tayyorlash tizimi xarajatlarni kamaytiradi.

Beshinchi xususiyat — ekologik sig‘im va barqarorlik. Tabiiy hududlarga turistlar oqimining haddan tashqari ko‘payishi suv tanqisligi, chiqindilar, transport bosimi, eroziya va biologik xilma-xillikning kamayishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu sababli zona rivojlanishida hududning ekologik sig‘imi, qurilish zichligi, suvdan foydalanish me’yorlari va muhofaza qilinadigan uchastkalar rejimi hisobga olinishi lozim. O‘zbekiston Shaharsozlik kodeksida rekreatsiya zonalari turizm va aholining ommaviy dam olishini tashkil etishga mo‘ljallangan hududlar sifatida ko‘rsatilgan, bunday hududlarda rekreatsion vazifaga aloqador bo‘lmagan ayrim obyektlarni joylashtirish cheklangan [4].

3.3. O‘zbekistonda turistik-rekreatsion zonalarni rivojlantirishning iqtisodiy shart-sharoitlari

O‘zbekistonning turistik salohiyati tarixiy-madaniy meros, tog‘ va cho‘l landshaftlari, suv havzalari, mineral va termal resurslar, milliy gastronomiya hamda ziyorat maskanlarining xilma-xilligi bilan tavsiflanadi. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy markazlar bilan bir qatorda, Toshkent viloyatining tog‘li hududlari, Farg‘ona vodiysi, Jizzax

va Qashqadaryo viloyatlarining tabiiy maskanlari rekreatsion turizmni rivojlantirish imkoniyatiga ega.

Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda O‘zbekistonga turizm maqsadida kelgan xorijiy fuqarolarning safarlari 7 957,2 ming tani tashkil etgan va 2023-yilga nisbatan 20,1 foizga oshgan. Shu yili mamlakatda 743 ta turistik firma va tashkilot faoliyat yuritib, 1 972,9 ming kishiga xizmat ko‘rsatgan [3]. Bu ko‘rsatkichlar turistik xizmatlar bozorining kengayib borayotganini ko‘rsatadi, biroq tashriflar soni bilan iqtisodiy qiymatni aynan tenglashtirib bo‘lmaydi.

2024-yilda respublikada 2 383 ta mehmonxona va shunga o‘xshash joylashtirish vositasi faoliyat yuritgan. Ularda 38 075 ta xona va 79 469 ta o‘rin mavjud bo‘lib, yil davomida 2 864,3 ming kishi joylashtirilgan. Mehmonxona va shunga o‘xshash vositalar soni 2023-yilga nisbatan 71,8 foizga oshgan [3]. Ushbu o‘sish joylashtirish infratuzilmasi kengayayotganini ko‘rsatadi. Biroq infratuzilmaning hududlar bo‘yicha muvozanatli joylashuvi, xizmat sifati, bandlik darajasi va ekologik talablar ham alohida baholanishi zarur.

Qonunchilik turistik-rekreatsion zonalarni investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun maxsus hududiy shakl sifatida belgilaydi. “Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi Qonunning 18-moddasi turistik-rekreatsion zonalarda amalga oshiriladigan loyihalarda turistik industriya obyektlarini barpo etish bilan birga, turistlar xavfsizligi va sog‘lig‘ini muhofaza qilish choralarini, jumladan videokuzatuv, favqulodda vaziyatlarda ogohlantirish va zarur yordam ko‘rsatish tizimlarini nazarda tutishni talab qiladi [2]. Bu norma zonalarning iqtisodiy rivojlanishi xavfsizlik va sifat standartlari bilan birga olib borilishi kerakligini anglatadi.

Farg‘ona vodiysi misolida turistik-rekreatsion zonalarni rivojlantirishda tog‘oldi hududlari, tabiiy buloqlar, hunarmandchilik markazlari, gastronomik an’analar va madaniy meros obyektlarini yagona marshrutlar bilan bog‘lash muhim. Bunda alohida dam olish maskanini qurishdan ko‘ra, transport, joylashtirish, ovqatlanish, mahalliy mahsulotlar savdosi va gidlik xizmatlarini birlashtirgan hududiy turistik mahsulotni shakllantirish ko‘proq iqtisodiy samara berishi mumkin.

4. Muhokama (discussion)

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, turistik-rekreatsion zonalarning muvaffaqiyati uchta o‘zaro bog‘liq muvozanatga bog‘liq: investitsiya va mahalliy manfaatlar; turistlar oqimi va ekologik sig‘im; infratuzilma qurilishi va xizmatlar sifati. Faqat qurilish hajmiga yo‘naltirilgan yondashuv qisqa muddatda iqtisodiy faollikni oshirishi mumkin, ammo obyektlardan foydalanish darajasi past bo‘lsa, uzoq muddatli rentabellik ta’minlanmaydi.

Birinchi muammo — investitsiya loyihalarining hududiy ehtiyoj va resurslarga mos kelmasligi. Har bir hudud uchun bir xil turdagi mehmonxona yoki ko‘ngilochar obyektni takrorlash o‘rniga, talab, tabiiy sharoit, transport qulayligi va raqobatchilar tahlili asosida ixtisoslashuv tanlanishi lozim. Ikkinchi muammo — mahalliy iqtisodiy aloqalarning zaifligi. Turistik korxonalar zarur mahsulotlarni tashqi bozordan xarid qilsa, hududda qoladigan daromad kamayadi. Uchinchi muammo — mavsumiy bandlik va malakali kadrlar yetishmasligi. To‘rtinchi muammo — suv, energiya va chiqindilar bilan bog‘liq ekologik bosim.

Mazkur muammolarni hal etishda quyidagi mexanizmlar maqsadga muvofiq. Birinchidan, har bir zona uchun master-reja va biznes-reja yagona hujjatlar majmuasi sifatida ishlab chiqilishi, unda hududiy ixtisoslashuv, infratuzilma ehtiyoji, investitsiya manbalari, ekologik cheklovlar va iqtisodiy natijalar belgilanishi kerak. Ikkinchidan, davlat-xususiy sheriklik asosida umumfoydalanish infratuzilmasi — yo‘l, suv, kanalizatsiya, elektr va raqamli aloqa tizimlariga investitsiya jalb qilish lozim. Xususiy sektor esa turistik xizmatlar va tijorat obyektlarini rivojlantirishi mumkin.

Uchinchidan, mahalliy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash zarur. Oilaviy mehmon uylari, hunarmandchilik ustaxonalari, fermer xo‘jaliklari, mahalliy transport va gidlik xizmatlarini zona qiymat zanjiriga ulash uchun imtiyozli moliyalashtirish, treninglar, sertifikatlash va elektron savdo kanallari rivojlantirilishi kerak. To‘rtinchidan, yagona raqamli platforma orqali joylashtirish vositalari, marshrutlar, xizmatlar, narxlar, bandlik va turistlar fikr-mulohazalarini birlashtirish mumkin.

Beshinchidan, samaradorlikni baholashda ko‘p mezonli monitoring tizimi joriy etilishi lozim. Tavsiya etiladigan asosiy indikatorlar quyidagilar: bir turistning hududda o‘rtacha

xarajati; turistning o‘rtacha qolish muddati; joylashtirish vositalarining bandlik darajasi; mahalliy aholi bandligi ulushi; mahalliy yetkazib beruvchilardan xaridlar ulushi; jalb qilingan investitsiyaning qaytimi; suv va energiya sarfi bir turistga nisbatan; chiqindilarni qayta ishlash ulushi; turistlar qoniqish darajasi. Bunday ko‘rsatkichlar iqtisodiy o‘sish bilan bir qatorda ijtimoiy va ekologik natijalarni ham hisobga oladi.

Taklif etilayotgan yondashuv turistik-rekreatsion zonani alohida obyektlar yig‘indisi emas, balki boshqariladigan destinatsiya va hududiy klaster sifatida ko‘rishni nazarda tutadi. Bunda davlat strategik rejalashtirish, yer va infratuzilma masalalari, ekologik nazorat va xavfsizlikni ta’minlaydi; xususiy sektor investitsiya va xizmatlar sifatiga javob beradi; mahalliy hamjamiyat esa resurslardan foydalanish, madaniy merosni asrash va iqtisodiy manfaatlarni taqsimlash jarayonida faol ishtirok etadi.

5. Xulosa (conclusion)

Turistik-rekreatsion zonalar hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xizmatlar sohasini kengaytirish, investitsiyalarni jalb etish va mahalliy bandlikni oshirishning muhim vositasidir. Ularning iqtisodiy mohiyati tabiiy va madaniy resurslarni turistik mahsulotga aylantirish, turizm bilan bog‘liq tarmoqlar o‘rtasida kooperatsiya yaratish hamda hududda qo‘shilgan qiymatni ko‘paytirishdan iborat.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalar shakllantirildi: birinchidan, turistik-rekreatsion zona resurs, infratuzilma, investitsiya, xizmat ko‘rsatish va boshqaruv elementlari o‘zaro uyg‘unlashgan hududiy-iqtisodiy tizim sifatida rivojlantirilishi kerak; ikkinchidan, turistlar oqimining ko‘payishi mahalliy daromad va bandlikning ortishi bilan mustahkamlanishi uchun mahalliy korxonalar turistik qiymat zanjiriga keng jalb etilishi zarur; uchinchidan, mavsumiylikni kamaytirish maqsadida turizm mahsulotlari yil davomida taklif etiladigan yo‘nalishlar bilan boyitilishi lozim; to‘rtinchidan, ekologik sig‘im va resurslardan oqilona foydalanish zonaning uzoq muddatli raqobatbardoshligini belgilovchi omil sifatida qaralishi zarur.

Amaliy jihatdan har bir turistik-rekreatsion zona uchun hududning resurs salohiyatiga mos ixtisoslashuvni belgilash, master-reja va investitsiya portfelini ishlab chiqish, davlat-xususiy sheriklik asosida infratuzilmani rivojlantirish, mahalliy tadbirkorlarni qo‘llab-

quvvatlash hamda iqtisodiy-ijtimoiy-ekologik indikatorlar asosida muntazam monitoring yuritish tavsiya etiladi. Mazkur choralar amalga oshirilsa, turistik-rekreatsion zonalar nafaqat turistlarni jalb qiluvchi maskan, balki mahalliy aholi farovonligi va hududning barqaror iqtisodiy o‘sishini ta’minlovchi samarali iqtisodiy mexanizmga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 18-iyuldagi O‘RQ-549-son “Turizm to‘g‘risida”gi Qonuni. https://lex.uz/uz/acts/-4428097

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 17-fevraldagi O‘RQ-604-son “Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi Qonuni. https://lex.uz/uz/acts/-4737511

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasida turizm va dam olishni rivojlantirish (2024-yil yakunlari bo‘yicha press-reliz). 12.08.2025. https://stat.uz/img/news/tourism-and-recreation_p37860.pdf

4. O‘zbekiston Respublikasining Shaharsozlik kodeksi. Rekreatsiya zonalariga oid normalar. https://lex.uz/uz/acts/-5307951

5. Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources. The Canadian Geographer, 24(1), 5–12.

6. UNWTO. (2018). Tourism and Culture Synergies. Madrid: World Tourism Organization.

7. OECD. (2020). OECD Tourism Trends and Policies 2020. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/6b47b985-en

8. World Tourism Organization. (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook. Madrid: UNWTO.